

тириш қобилияти, ҳаракат оҳангини ҳис қилган ҳолда вақтни ҳаракат суръати билан ҳис қилади. Бу тўртинчи қобилият турида тасвирланаётган натурами ёки инсонми расом ўқитувчи кинестик қобилиятини ишга тушириб сезиш ва анатомик таҳлил қила олади.

5. Мантикий қобилият. Фалсафий мулоҳазалар юритишни, рақамларни математикани, мураккаб масалаларни ҳал қилишни севади, сабаби вазият оқибат натижаларини тушуниш малакасига эга, воқеликда асосийликни иккинчи даражаласидан ажрата олади; Яъни ушбу қобилият бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларининг касбий компетентлигини ривожлантиришда муҳим омил саналади.

• Тасвирлаётган объектни мантикий арифметик ҳисоб-китоб (пропорция) ва композицион жойлаштиришни ўйлайди;

Адабиётлар

1. Холиков А. Педагогик маҳорат. –Тошкент: “Иқтисод-молия”, 2011.
2. Hasanboev J. va boshqalar. Pedagogika. – Т.: “Fan”, 2006.
3. Педагогик компетентлик ва креативлик асослари. / Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. – Тошкент: 2015.
4. Ҳасанов Р. Тасвирий санъат ўқитиш методикаси. –Т.: ”Фан” 2015.
5. Йўлдошев Ж.Ф., Усмонов С.А. Педагогик технология асослари. –Т.: 2004
6. Мавлонова Р. ва бошқалар. Умумий педагогика. –Тошкент: “Наврўз”, 2016.
7. Ҳасанов Р. Тасвирий санъат асослари. –Т.: 2008.

Педагог, аввало, педагогик жараённинг қонуниятлари ва механизмларини яхши эгаллаган бўлиши лозим. Педагогнинг умумлашган малакалари унинг фаолиятида маҳорат ва қобилият тушунчалари ётади. Маҳорат бу алоҳида қудрат. Маҳоратга эришиш ва эришмаслик ҳам мумкин. Қобилиятли бўлиш билан бирга маҳоратли ва техникали педагог бўлиши керак, деб ўйлаймиз. Ушбу мақолада маҳорат ва қобилият таснифи ва хусусиятлари ёритиб ўтилган.

РЕЗЮМЕ

Прежде всего, педагог должен хорошо разбираться в законах и механизмах педагогического процесса. Обобщенные навыки педагога заключаются в понятиях мастерства и умений в его работе. Умение - это особая сила. Мастерство может быть достигнуто, а может и не достигнуто. Мы считаем, что помимо таланта вы должны быть квалифицированным педагогом и техническим педагогом. В данной статье рассматривается классификация навыков и способностей.

SUMMARY

First of all, the pedagogue should do his best to understand the laws and mechanisms of the pedagogical process. Obobshchennye navyki pedagogue zaklyuchayutsya in ponyatiyah masterstva i umeniy v ego rabote. Umenie - eto osobaya sila. Mastership may not be available, but it may not be available. We are looking for something that will help the talent and all the qualified pedagogue and technical educator. In this state rassmatrivaetsya classification navykov and sposobnostey.

КУРАШ МАШҒУЛОТЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ МАДАНИЙ МУНОСАБАТЛАРНИ ШАҚЛЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ

А.Елмуратова – психология фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент

С.Сатбаев – ўқитувчи

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Нукус филиали

Таянч сўзлар: кураш, соҳа, ёнбош, кийим, урф-одат, соғлиқ, кун тартиб, тўғри овқатланиш, курашчи, аждодлар.

Ключевые слова: кураш, направление, боком, одежда, обычай, здоровье, режим дня, правильное питание, борец, предки.

Key words: kurash, direction, sideways, clothes, custom, health, daily regime, proper nutrition, fighter, ancestors.

Жамиятимиздаги жадал ривожланиш, халқимиз ҳаётидаги тинчлик ва тўқинлик, қалбидаги меҳнатсеварлик ва шижоат мустақил давлатимизнинг тобора юксалиб бораётганидан далолатдир. Спорт соҳасида олиб борилаётган тўғри, тизимли сиёсатлар бугунги кун талабларига тўла жавоб бера олади. Ҳар бир халқнинг ўзига хос урф-одатлари бўлганидай, бизларнинг ҳам ўзимизга яраша удумларимиз ва анъаналаримиз бор. Айниқса, жисмоний тарбия ўқитувчиси мураббий ва ўқувчилар орасида соғлом авлодларни тарбиялаш жараёнида барқарор ва мустаҳкам яхши муносабатлар бўлишига жиддий этибор бериб келинмоқда. Шунингдек, миллий қадриятларимиз, шарқона урф-одатларимиз ва соғлом турмуш тарзи халқимиз орасида ҳамиша эъзозланади. Соғлом турмуш тарзи дастлаб оиладан бошланади, демак, соғлом турмуш тарзини йўлга қўйишда жисмоний тарбиянинг ўрни алоҳида аҳамиятга эга эканлигини ҳар бир ёш авлодга ўргатиб боришимиз керак. Соғлом авлодни тарбиялаш мақсадида мамлакатимизда спорт соҳасига катта этибор берилмоқда. Бу борада спорт соҳасида олиб борилаётган ишлар самараси сифатида, шунини аниқ кўришимиз мумкинки, юртимиз келажаги бўлган ёшлар онгидаги маънавий бўшлиқни ёт ғоялардан ҳимоялашда

самарали натижаларга эришилмоқда. Мустақиллик ҳамманинг орзуларига тўла қалбига шодлик бахш этиб ўзлгимизни, асрлар давомида аждодлардан-авлодларга ўтиб келаётган ўлмас қадрият ва урф – одатларимизни қайтариб берди. Аждодларимиздан қадрият сифатида бизгача меърос бўлган курашнинг бугунги кунда жадал суръатларда ривожланиб боришини завқ билан кузатиш мумкин. Кураш тарихи 3-3.5 минг йиллик тарихга бориб тақалади. Курашнинг асосий ривожланиш даври ўтган асрнинг 60-70-йилларига тўғри келади. Ўша даврларда ўзбекистонлик курашчилар мустақилликдан олдинги даврларда ҳам халқаро майдонларда катта ютуқларга эришиб келганлар. Улар орасида таниқли Олимпиада ва жаҳон чемпионлари Рустам Казаков, Арсен Фадзаев, Махарбек Хадарцев, шунингдек уч карра жаҳон чемпиони Аслан Хадарцевни алоҳида атаб ўтиш ўринли. Улар қаторида Э.Абдураманов, Э.Юсупов, Л.Шепилов, А.Хаймович, Р.Атаулин, Х.Зангиев, Р.Исламов, А.Очилов, Д.Захратдинов ва Р.Хинчаговлар ҳам катта ютуқларга эришганлар.

Лекин шунча курашчиларимиз катта ютуқларга эришганларига қарамадан, курашга етарли даражада эътибор берилмаганлиги туфайли жисмоний тарбия дарслари жараёнида кураш элементларидан қисман

фойдаланилмаган. Курашнинг ҳозирги кунда ривожланишида Т.Одилов, А.Атоев, Ж.Турсунов, У.Иброҳимов, С.Қудратов, Ж.Тошпўлатов, К.Юсупов, О.Тоймуродов, О.Хайитов, Х.Рафиев, А.Тилаков, Р.Тўраев, А.Абдусаттаров каби мураббийларимизнинг яратаётган дарсликлари ва ўқув кўлланмалари чоп этилиб, уларда курашнинг жаҳонда бошқа спорт турлари каби ўз ўрнига эга эканлиги асослаб берилган [1], [2], [3], [4]. Олимлар тарафидан курашнинг спорт элементларининг муҳим эканлиги асослаб берилганлиги туфайли охириги 15-20 йил ичида кураш кадрланиб, сайқалланиб, ривожланиб келмоқда. Бунга мисол тариқасида Халқаро кураш ассоциацияси (ИКА)нинг 2003 йилдаги конгрессининг Тошкент шаҳрида бўлиб ўтганлигини айтиб ўтсак бўлади. Бунда ҳар бир учрашувнинг қизғин бўлишини таъминлаш мақсадида расмий мусобақаларда беллашув вақтини 3 минут қилиб белгиланди.

Курашчиларимиз томонидан кураш қоидаларини аждодларимиз урф-одатлари, анъаналари, удумлари ва ишлатган атамалари асосида содда ва оддий қилиб ишлаб чиқилди. Полвонларнинг ижобий ҳаракатлари “ҳалол”, “ёнбош”, “чала” каби атамаларни ишлатиш билан баҳоланиб ҳакам ва томошабинлар томонидан тез ва осон идрок қилиб, ўзлаштириб олингани қувончли ҳолатлардан ҳисобланади [4].

Жаҳон миқёсида ўтказилган турли-туман мусобақалар кураш умуминсоний қадрият сифатида спортда муносиб ўрин олишига ҳақли эканлигини исботлади. Кураш халқимиз орасида азал-азалдан тўйларда, халқ орасида кенг тарқалиб ҳалоллик, орномус белгиси саналган. Курашни келажакимиз бўлган ёшларга ўргатиш, бу фаннинг назарияси ва услубияти, техникасини эгаллашни, мустақил ишлаш учун зарур бўладиган касбий кўникма ва малакаларни эгаллашни кўзда тутди. Кураш фанини ўқитишдаги фаолиятлар ғоят мураккаб ва кўп қиррали жараён ҳисобланади. Турли номлардаги дарсликларни ўргатиш билан бирга кураш талабаларнинг ҳулқ-атворлари, билим даражалари ва фанга бўлган муносабатларини кузатиш, ўргатиш, тарбия бериш билан қўшиб олиб борилади. Бунинг учун ўқитувчида чуқур билим, педагогик маҳорат ва шахсий намуна, ташаббускорлик, янгилик сари ижодий изланиш фаолиятлари устун бўлиши керак [3].

Кураш дарслари, машғулоти ва мусобақа жараёнида талабалар шикастланиши табиий бир ҳол. Буларнинг асосий сабаблари қуйидагилар:

1. Кураш дарсларида профессор ўқитувчиларнинг талабаларга эътиборсизлиги;
2. Машқларни бажаришда спортчи ўзини ҳимоя қилишни билмаслиги;
3. Кураш кийими (яктак)да дарсларда қатнашмаслиги;
4. Шахсий гигиеник қоидаларига риоя қилмаслиги;
5. Профессор ўқитувчиларнинг, мураббийларнинг руҳсатсиз машғулотларга киришиши;
6. Тақикланган буюмлар тақиб кириши (узук, зағолка в.б).

Адабиётлар

1. Атаев А.К. Ёш ўсмирларга ўзбек курашини ўргатиш услубиёти. Жисмоний тарбия институти ва олий таълим муассасалари жисмоний тарбия факультетлари учун ўқув кўлланма. -Т.: 2003.
2. Атоев А.Қ. Кураш. -Тошкент: 1987.
3. Тошпўлатов Ж.Т. «Ўзбек кураши». -Т.: 2000.
4. Юсупов К. Кураш халқаро қоидалари, техникаси ва тактикаси. -Т.: 2005.

Мақолада кураш спорти қисқача тарихи, миллий спорт тури сифатидаги аҳамияти, шунингдек, мураббийлар масъулияти тўғрисида фикр юритилган. Спорт ва жисмоний тарбия машғулоти ҳар бир инсон учун нафакат жисмоний, балки маънавий ривожланиш учун имконият эканлигини очиб беришга ҳаракат қилинган.

В статье представлена краткая история кураш, её значение как национального вида спорта, а так же размышления о роли тренеров в ответственности, пытаюсь дать понять, что занятия спортом и физкультурой - это возможность для индивида развиваться не только физически, но и духовно.

The article presents a brief history of kurash, its significance as a national sport, as well as reflecting on the role of coaches in responsibility, trying to make it clear that playing sports and physical education is an opportunity for an individual to develop not only physically, but also spiritually.

Курашчининг жисмоний тайёргарлиги ундаги маҳоратнинг таркиб топишида ҳаётини муҳим сифатлар ҳамда меҳнатга ва ватанни ҳимоя қилишга зарур бўладиган малакаларнинг ҳосил бўлишида асос бўлиб хизмат қилади. Машғулотларни ташкил этиш ва жиҳозланиш, жойларнинг соддалиги туфайли, кураш ёшларни мамлакатимизда оммавий жисмоний тарбия ва спорт ҳаракатида жалб қилишга ёрдам берадиган асосий воситадир. Бугунги кунда миллий спорт туримиз кураш ривож топиб, спортчи ёшларимиз маҳорати янада ортиб бормоқда.

Ҳозирги кунда ёшларимиз орасида иқтидорли, маҳоратлилари жуда кўп. Спортга бўлган қизиқиш катта. Ота-оналар бола спорт билан шуғулланса, ёмон иллатлардан нари юради, деб тушунади. Ўз устида ишлайдиган, ҳаракатчан шахс дарров кўзга ялт этиб ташланади. Иқтидорли, изланувчанлигига қараб саралаб олинганлар секин-аста халқаро ва республикамиз миқёсидаги мусобақаларга тайёрлаб борилади. Кун тартибига амал қилиш, дам олиш, сифатли овқатланишга эътибор қаратиш туфайли соғлом инсонни вужудга келтириш мумкин. Болалар рухий жиҳатдан тетик бўлиши учун мураббий улар билан ҳар томонлама шуғулланиши, педагогикдан яхши хабардор бўлиши тарбиясига эътибор қаратиши муҳим ўрин тутди. Бундан ташқари мураббийлар спорт билан шуғулланувчиларда атрофдагиларга нисбатан ҳурмат ҳиссини шакллантиришади. Бу қараш анъанавий маданиятнинг бир қисми. Натижада курашчиларда ўзига нисбатан ҳурмат туйғуси уйғонади. Атрофдагилар билан ҳушмуомала муносабатда бўладилар. Ҳатто улар ҳуш кўрмаган инсонларига ҳам назокат билан муомала қиладилар. Бу малакалар уларга катта ҳаётга қадам қўйганларида ҳам керак бўлади. Асосий машғулотларга мунтазам қатнашиш давомида ўз меҳнатларининг самарасини кўрадилар, кураш машғулоти жараёнида, мураккаб ҳаракатларни амалга ошираётганларидан ўзлари ҳам завқлана бошлашади. Ҳаммасини тўғри бажаришга бўлган иштиёқи олға интилтади. Гарчи муваффақиятсизликларга учрасада, тўсиқларни енгиб ўтишга интилиш тарқ этмайдиган, қайта ва қайта уриниб кўринадиган бўлишади. Натижада спортчилари-миз мақсадларига етишади. Ҳозирги кунда мураббий, Мустақил Ўзбекистон давлатининг жисмоний тарбия ва спорт қонунларини болалар ҳаётига татбиқ этиши, ўзининг ғоявий-сиёсий билимларини ошириб бориши, ўз спорт тури бўйича изланишлар олиб бориши; болаларда ахлоқий, маънавий сифатларни шакллантириши; онгли, билимли, руҳан тетик ёшларни тарбиялаши; болаларнинг ўзлари севган спорт турлари билан шуғулланишига одатлантириши лозим.

Жисмоний маданият ва спорт машқлари билан шуғулланиш ҳар бир инсоннинг кундалик ҳаётида доимий ва шахсий мақсадларидан бири бўлиши билан бирга, ўзининг камолоти сари ривожланиб бориши, ватани севиши ва ҳимоя қилиши шахсининг шарафли ишларидан бирига айланиши зарур.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

SUMMARY